

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการอพยพและเพื่อศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการอพยพ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำราเรียน เอกสารทางวิชาการ และการศึกษาข้อมูลจากบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไป ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ไม่มีโครงสร้าง มีความยืดหยุ่นมาก เพื่อให้การสัมภาษณ์พูดคุยเป็นไปด้วยความเป็นกันเอง ทั้งนี้ให้ได้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และได้บันทึกข้อมูลกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำ ผู้อาวุโส พระเจ้าอาวาส เกษตรกร และผู้ปฏิบัติงานภาคอุตสาหกรรม และนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่ได้พบเห็น หลังจากตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการนำเสนอในเชิงบรรยายและอธิบาย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นเรื่องการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพรวมทั้งเงื่อนไขและปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การปรับตัวของชุมชนบ้านมะหลางทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.1 วิถีชีวิตของชุมชนก่อนการอพยพ ชุมชนบ้านมะหลางเดิม เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ราษฎรเป็นกลุ่มเครือญาติกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน การดำรงชีพเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ผู้อาวุโสจะเป็นที่เคารพยำเกรง ศรัทธา และเป็นที่พึ่งของลูกหลานในชุมชน อาชีพดั้งเดิมในชุมชนเป็นการ

ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม หางของป่า เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้เมื่อว่างจากกิจการไร่นาของตนเอง ราษฎรในชุมชนก็จะรับจ้างทำงานภาคเกษตรกรรม กลุ่มหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยแรงงานก็จะทำงานรับจ้างจากการไฟฟ้าหรือรับจ้างจากบริษัทต่าง ๆ บางครัวเรือนประกอบอาชีพค้าขายหรือทำงานประจำ เช่น เป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือบริษัท วิถีชีวิตของคนในชุมชนจะดำเนินชีวิตตามพ่อแม่ คนในชุมชนเมาะหลวงได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัว มีความเคารพยำเกรงผู้สูงอายุ ความเจริญด้านวัตถุมีน้อย ใช้ชีวิตทำมาหากินแบบเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงชีพ ถึงแม้ครอบครัวจะมีเงินออมน้อยแต่มีความอบอุ่น

1.2 วิถีชีวิตของชุมชนหลังการอพยพ ชุมชนเมาะหลวงภายหลังการอพยพ ได้รับผลกระทบจากการจัดสรรพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตด้วยการจับฉลาก ทำให้ความสัมพันธ์กับกลุ่มเครือญาติหายไป ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ใช้เงินซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก มีสาธารณูปโภคที่ทันสมัย ผู้คนในชุมชนไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กันเหมือนเมื่อก่อน การประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมไม่เหมาะสมกับพื้นที่แห่งใหม่นี้ สมาชิกในครอบครัวที่มีความชำนาญเฉพาะทางในภาคอุตสาหกรรมเป็นผู้ที่มีบทบาทของครอบครัว การทำงานเพื่อหารายได้จนไม่มีเวลาอบรมดูแลลูกหลาน ทำให้กลุ่มวัยรุ่นในชุมชนไม่สนใจการเรียน แต่สนใจวัตถุนิยม ทำให้ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวลดน้อยลงไป

1.3 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนการอพยพ ชุมชนเมาะหลวงก่อนการอพยพ มีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน เอามื้อ เอาร่างในภาคเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ยังคงมีบทบาทอย่างมาก นิยมการแต่งงานในหมู่เครือญาติเป็นส่วนใหญ่ มีการรวมกลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยงานของชุมชน

1.4 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหลังการอพยพ เนื่องจากโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนถูกกำหนดให้บ้านเรือนอยู่ห่างจากกัน ทำให้ความสัมพันธ์และระบบเครือญาติของชุมชนขาดหายไป มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่แต่เป็นการรวมกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์

ในการทำงานเฉพาะหน้าที่ เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) กลุ่ม จักสาน กลุ่ม เยวชน กลุ่มสหกรณ์การเกษตรแม่เมาะพัฒนา แต่การรวมกลุ่มเพื่อกระทำกิจกรรมของส่วนรวม ได้รับความร่วมมือน้อยลง

1.5 ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนก่อนการอพยพ เนื่องจากชาวบ้านชุมชน บ้านเมาะหลวงเดิมนับถือศาสนาพุทธ และเป็นชุมชนที่มีอายุยาวนานมากกว่า 300 ปี ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมตามประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ งาน ถวายสลากภัตต์ ประเพณียี่เป็ง เดือนสี่เป็ง สงเคราะห์บ้าน และการฟังธรรมเทศนา ซึ่งในพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีราษฎรบ้านเมาะหลวงเดิมมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

1.6 ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนหลังการอพยพ การเข้าร่วมพิธีกรรมตาม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านบ้านเมาะหลวงหลังการอพยพ มีชาวบ้านมาร่วมพิธีน้อยลง เนื่องจากจัดตั้งอยู่ห่างจากชุมชน ทำให้เกิดปัญหาแก่การเดินทางของคนในชุมชน และเกิดความ ขัดแย้งในด้านความคิดเห็นในการสร้างสุสานอยู่ใกล้วัด ซึ่งชาวบ้านถือว่าผิดประเพณีและไม่ เหมาะสมและไม่มีชาวบ้านหรือผู้สูงอายุมาอนวัดเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาเลย เนื่องจากการ เดินทางไม่สะดวก ถูกหลานประกอบอาชีพนอกบ้าน จึงไม่มีเวลาให้กับผู้สูงอายุ

1.7 ค่านิยม ความเชื่อ และระบบคุณค่า ก่อนและหลังการอพยพ ราษฎรในชุมชนบ้าน เมาะหลวง มีค่านิยมและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ และการ แสดงออกเป็นกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ประเพณีการทำบุญศาลหลักเมือง (เสาบ้าน) ซึ่งเป็นพิธีทำต่อเนื่องมาตั้งแต่ชุมชนเดิมจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของ ชุมชนบ้านเมาะหลวงเป็นสิริมงคล เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน การเลี้ยงเสื่อบ้าน ซึ่งเป็น หอหรือศาลประจำหมู่บ้าน การเลี้ยงผีปู่ย่า ประเพณีตานข้าวใหม่ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา และยังคงรักษาไว้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันพิธีดังกล่าวจะมีชาวบ้านเข้าร่วมน้อยลง แต่คนเฒ่าคนแก่ ของหมู่บ้านได้พยายามสืบทอดรักษาประเพณีไว้ ส่วนภาษาพูดมักใช้ภาษาไทยภาคเหนือ ซึ่งเป็น ภาษาคำเมือง เป็นภาษาในการสื่อสารและสืบทอดใช้เป็นภาษาพูดถึงปัจจุบัน

2. เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของชุมชน

2.1 คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะครัวเรือนบ้านเมะหลวงหลังการอพยพ เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีโครงสร้างเครือญาติแบบหลวม ๆ ได้รับพื้นที่จำนวน 1 ไร่ 3 งาน เท่ากัน พื้นที่ที่มีความต่างระดับตามธรรมชาติ พื้นที่ในชุมชนแห่งนี้จึงไม่เหมาะกับการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม เนื่องจากชุมชนใหม่อยู่ใกล้ส่วนราชการ จึงมีผู้เข้าออกชุมชนเป็นจำนวนมาก มีคนต่างถิ่นมาเช่าที่อยู่อาศัยอยู่ร่วมกันกับคนในชุมชนเมะหลวง คนหนุ่มสาวมักแต่งงานกับเพื่อนร่วมงาน มีการย้ายครอบครัวไปอยู่ตามภูมิลำเนาของกลุ่มสมรส แขนงผังของชุมชนได้ถูกกำหนดโดยกองผังเมืองการไฟฟ้าฝ่ายผลิต เปลี่ยนจากชุมชนเกษตรกรรมเป็นชุมชนอุตสาหกรรม โดยที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือกำหนดจุดการวางผังเมืองแต่อย่างใด ซึ่งการแยกพื้นที่สาธารณะประโยชน์และพื้นที่ชุมชนออกจากกันมีส่วนให้เกิดความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น และทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเครือญาติลง

การประกอบอาชีพภาคอุตสาหกรรม ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาที่จะอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมมีน้อยลงเยาวชนได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมจากสื่อต่าง ๆ จึงเกิดการเลียนแบบด้านพฤติกรรมตามแฟชั่นสมัยใหม่

ราษฎรบางส่วนมีความเต็มใจที่จะอพยพพื้นที่ เนื่องจากมีความพอใจและต้องการค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน และคาดหวังว่าการเข้ามาอยู่ในชุมชนที่มีความเจริญ และมีการจัดระบบสาธารณูปโภคไว้อย่างดีย่อมเกิดความสะดวกสบายมากกว่าชุมชนเดิม และน่าจะมีโอกาสในการประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ ราษฎรอีกส่วนหนึ่งอยู่ในภาวะจำยอมต่อการอพยพ มีความจำเป็นที่ต้องยอมรับเงื่อนไขที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อเทียบกับคุณค่าของบ้านเมะหลวงเดิม ย่อมไม่คุ้มค่าต่อการอพยพ

2.2 สภาพพื้นที่ของชุมชนที่กำหนดให้เกิดการปรับตัว สภาพพื้นที่โดยรวมของชุมชนบ้านเมะหลวงแห่งนี้ไม่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม คนในชุมชน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากอาชีพภาคเกษตรกรรม คนในชุมชนจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากอาชีพภาคเกษตรกรรมสู่อาชีพภาคอุตสาหกรรมและบริการ เปลี่ยนจากระบบการผลิตเพื่อการยังชีพพอมีพอกินไปสู่การจำหน่ายตามความต้องการของตลาด จึงก่อให้เกิด

ปัญหาด้านวัตถุดิบ วิธีการผลิตและการตลาด ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในพื้นที่อพยพ บ้านเกาะหลวง จึงมีความจำเป็นเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงอาชีพ เป็นการสร้างรายได้ ให้กับครอบครัว ซึ่งการฝึกอาชีพดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพตามความต้องการ และความถนัดของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่อพยพรวมกลุ่มกันก่อตั้งกลุ่มสหกรณ์ การเกษตรแม่เกาะพัฒนา โดยให้เงินทุนสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและเป็นทุน หมุนเวียนให้สมาชิกได้กู้ยืมไปประกอบอาชีพ โดยปลอดดอกเบี้ยอยู่ภายใต้ระบบสหกรณ์ ซึ่ง หลักการดำเนินการสหกรณ์ดังกล่าวมีปัญหาในเรื่องเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากสมาชิกไม่สามารถ คืนเงินตามระยะเวลาที่กำหนดได้

2.3 ระยะเวลาของการปรับตัว ราษฎรในพื้นที่อพยพบ้านเกาะหลวง เกิดความ ขัดแย้ง ขึ้นภายในชุมชนเนื่องจากราษฎรมาจากหลายชุมชนหลายท้องที่ และได้จัดสรรให้อยู่รวมกัน การ มองว่าคนที่มาจากชุมชนอื่นเป็นคนแปลกหน้า และชุมชนมีขนาดใหญ่ การดูแลความเรียบร้อยจึง ไม่ทั่วถึง มีการแยกชุมชนบ้านเกาะหลวงออกมาเป็น หมู่ที่ 8 และมีการเลือกตั้งผู้นำชุมชนซึ่งเป็น คนบ้านเกาะหลวงโดยตรง เพื่อเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชน

การปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ ราษฎรส่วนหนึ่งสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับการ อบรมมาประกอบอาชีพได้ เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มเลี้ยงกบ และอาชีพรับจ้างใน ภาคอุตสาหกรรม แต่ราษฎรส่วนใหญ่ไม่สามารถนำเอาความรู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมาประกอบ อาชีพได้ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะ และไม่มีประสบการณ์ในการผลิตและระบบตลาด

2.4 ความคาดหวังต่อผลดีและผลเสียของการปรับตัว การพัฒนาความเจริญของประเทศ ชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพย์สินและสภาพ จิตใจ เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างประชากร มีคนหลายท้องถิ่นอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน มีคน แปลกหน้าในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย จึงมีการย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น มีการขายสิทธิ ครอบครองที่ดิน มีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนจำนวนมาก เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ ระหว่างเครือญาติของคนในชุมชนลดลง การให้ความร่วมมือและการช่วยเหลือของคนในชุมชน

ลดลง การอพยพชุมชนโดยไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ในชุมชน โครงสร้างครอบครัวและชีวิตประจำวันของชุมชนจึงทำให้ชุมชนเกาะกลางไม่สามารถที่จะปรับตัวด้านอาชีพได้ ไม่สามารถนำเอาความรู้จากการส่งเสริมอาชีพนำมาประกอบอาชีพได้ทุกคน เนื่องจากต้องอาศัยทักษะ ความชำนาญ ยังต้องอาศัยการเรียนรู้อีกมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนไม่คุ้นเคย

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของชุมชน

3.1 ปัจจัยด้านสังคม การดำเนินชีวิตประจำวันของราษฎรในชุมชนอพยพบ้าน

เกาะกลาง เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจากเดิมที่เคยอยู่อย่างง่าย ๆ มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ต้องมาอยู่ในชุมชนอพยพซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีความซับซ้อนในระบบโครงสร้างทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนแบบหลวม ๆ คนในชุมชนยอมรับในสังคมนูปแบบใหม่ที่มีความทันสมัยมากขึ้น เกิดการแข่งขันด้านรายได้และความเป็นอยู่ที่รุนแรงกว่าสังคมเดิม มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากเดิม ต้องมีเงินเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งของและบริการ จึงเป็นปัจจัยทางสังคม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ราษฎรสามารถอยู่ในชุมชนอพยพได้

3.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ราษฎรในชุมชนอพยพมีความหลากหลายด้าน วัฒนธรรม

เกิดค่านิยมในการประกอบอาชีพที่ทำให้เกิดรายได้ และเกิดทัศนคติเชิงลบต่ออาชีพเกษตรกรรม ยอมรับอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม และเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของคนในชุมชนเมือง เกิดค่านิยมในการบริโภค และค่านิยมความทันสมัย ทำให้เกิดความต้องการในการบริโภค และแสวงหาสิ่งของตัวเองต้องการ นำไปสู่การเปลี่ยนอาชีพที่คาดว่าทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

3.3 ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ราษฎรในพื้นที่อพยพมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น มีโอกาส

ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลายประเภท เกิดการเรียนรู้ด้านอาชีพที่หลากหลาย มีโอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำเอาความรู้มาประกอบอาชีพ ซึ่งถือว่าการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของราษฎรในชุมชน

3.4 ปัจจัยด้านการกระทำขององค์กรรัฐ การพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรม และมีการขยายเหมืองลิกไนต์แม่เมาะ เพื่อขยายกำลังการผลิตกระแสไฟฟ้า และต้องมีการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ ทำให้ราษฎรเกิดความรู้สึกสะท้อนใจ และสูญเสียที่อยู่อาศัยที่เป็นที่รักของทุกคน การพัฒนาโดยขาดการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และไม่เข้าใจระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน จะทำให้เกิดความล้มเหลวของชุมชนเร็วขึ้น จึงถือว่าการกระทำขององค์กรรัฐก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ได้ตอบคำถามเรื่องการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของ ชุมชน เนื่องจากการอพยพ ซึ่งเป็นผลกระทบของชุมชนภายหลังการอพยพ ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมกับบริบทพื้นที่โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนจะทำให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งลาซารัส (Lazarus, 1969 : 18) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการปรับตัวว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการปรับตัวทางชีววิทยา ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานทางทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงเท่านั้นจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ และยังคงกล่าวว่าการปรับตัวของมนุษย์เป็นไปตามแรงผลักดัน 2 อย่าง คือ แรงผลักดันจากภายนอก ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม การที่มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันและต้องผูกพันกับผู้อื่น ดังนั้นคนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ และแรงผลักดันภายใน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ และความอบอุ่น เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยมีความสุข อีกส่วนหนึ่งเกิดจากสภาวะทางจิตซึ่งเป็นผลของการเรียนรู้ เช่น ความต้องการความอุ่นใจ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม และความต้องการความสำเร็จ

การปรับตัวของราษฎรในชุมชนอพยพบ้านแม่หลวงเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเผชิญกับ สถานการณ์ที่รบกวนความผิดปกติทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกตัวบุคคล เพื่อคงไว้ซึ่งความต้องการพื้นฐานอันเป็นธรรมชาติป้องกันความมั่นคงของชีวิต ซึ่งการที่จะพิจารณาว่าบุคคลใดมีการปรับตัวดีหรือไม่นั้น

สามารถดูได้จากคนที่บุคคลจะพึงมีความมั่นคงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งภาพโดยรวมของชุมชนบ้านเมาะหลวง ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเริ่มเสื่อมสลายเนื่องจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เข้ามาได้หลายทาง เช่น โรงเรียน เพื่อน สื่อมวลชน และการติดต่อจากสังคมภายนอกจะเกิดการยอมรับวัฒนธรรมดังกล่าวหรือไม่ขึ้นอยู่กับความมีปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนได้แก่ สถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติ ซึ่งจะสามารถสกัดกั้นและปฏิเสธวัฒนธรรมต่างถิ่นของคนในชุมชนได้

การเปลี่ยนแปลงชุมชนจากภาคเกษตรกรรมสู่ชุมชนอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากกว่าการช่วยเหลือของคนในชุมชน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีตัวแปรเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2534, หน้า 71-72) ได้วิเคราะห์สภาพทางนิเวศวิทยา และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อการพัฒนาชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น การยอมรับสิ่งใหม่ การค้นพบทรัพยากร การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ และการแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งสู่อีกสังคมหนึ่ง เหล่านี้เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยสภาพพื้นที่ของชุมชนอพยพบ้านเมาะหลวง สภาพพื้นดินขนาดความสมบูรณ์ไม่อุ่มน้ำจึงไม่สามารถเพาะปลูกพืชผักทางการเกษตรได้ ราษฎรในชุมชนจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยต้องมีการปรับตัวทางด้านอาชีพ ด้านการผลิตที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบชลประทาน และยังส่งผลกระทบต่อปรับตัวในด้านความเชื่อ เช่น ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินถูกยกเลิกไป ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม และกลุ่มกับกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันต่าง ๆ ภายในชุมชนก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของการ์ดอน (Gardon อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536, หน้า 89) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาถึงการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเมาะหลวง เนื่องจากการอพยพพื้นที่พบว่า กระบวนการของความกลมกลืนทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งนำผลไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรมและสภาพชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนบ้านเมาะหลวง เช่น ค่านิยมของการแต่งงาน ซึ่งคนในชุมชนบ้านเมาะหลวงเดิมมีค่านิยมในการแต่งงานกับคนในชุมชนเดียวกัน เนื่องจากต้องการ

ให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบเครือข่าย แต่ในปัจจุบันพบว่าคนหนุ่มสาวมักแต่งงานกับคนต่างชุมชน เนื่องจากชุมชนเกาะหลวงแห่งใหม่มีการติดต่อกันมากกับสังคมภายนอก จึงมีโอกาสพบเจอกับบุคคลนอกชุมชน เช่น การเข้ามาเช่าที่พักภายในชุมชน การทำงานร่วมกันในหน่วยงานหรือสำนักงานเดียวกัน ทำให้เกิดความใกล้ชิดและเกิดการแต่งงาน จึงถือว่าการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

การเรียนรู้ของคนเรานั้นเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ฟิลิป เอช. คูมส์ (Philip H. Coombs) อังใน อุ่นตา นพคุณ, 2523, หน้า 10 – 12) ได้กล่าวไว้ว่า ในการดำรงชีวิตประจำวันต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือควบคุมสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับตนเอง จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และได้รับความรู้จากหลาย ๆ ทาง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความคิดและประสบการณ์ในชีวิตเพื่อสามารถคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ใน ชุมชนบ้านเกาะหลวงได้รับการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน การฝึกอบรมด้านอาชีพให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกอาชีพใหม่ ราษฎรในชุมชนให้ความสนใจในการเลือกอาชีพที่ถนัด เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ในการเรียนรู้ของคนในชุมชนนั้นทุกคนมุ่งหวังที่จะเรียนรู้แต่เนื่องจากพื้นฐาน โอกาส และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ราษฎรไม่สามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ส่งผลให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนอพยพแห่งใหม่มีความแตกต่างกัน คนที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะความชำนาญก็ประกอบอาชีพมีรายได้ดี ส่วนคนที่มีรู้น้อยก็ไม่สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการดำรงชีวิตในชุมชน

ผลการศึกษาวិจัยการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะหลวง อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง ข้อมูลที่ได้จะสะท้อนให้เห็น แนวคิดเรื่องผลกระทบทางสังคมว่า ราษฎรในชุมชนบ้านเกาะหลวงส่วนใหญ่มีความคิดแยก ออกเป็น 2 ลักษณะที่ค่อนข้างแบ่งแยกออกจากกันได้ลำบาก กล่าวคือ ราษฎรส่วนหนึ่งมีความพอใจและเต็มใจที่จะอพยพเนื่องจากมีความพอใจและต้องการค่าทดแทนค่าที่ดิน และทรัพย์สิน ต่าง ๆ ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจะจ่ายให้ และมีความคิดว่าพื้นที่จัดสรรแห่งใหม่อยู่ใกล้กับชุมชนที่มีความเจริญ ต้องมีการกระจายความเจริญได้ดีกว่าพื้นที่เดิม มีสาธารณูปโภคที่ครบครัน มีความสะดวกสบายมากกว่าชุมชนเดิม มีความทันสมัย และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพ ส่วนราษฎรอีกส่วนหนึ่ง

มีความรักและห่วงใยในพื้นที่ที่เคยอยู่อาศัยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่ไม่สามารถปฏิเสธต่อเงื่อนไขที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้เสนอให้ชุมชนได้รับและได้อำนาจถึงการพัฒนาประเทศที่มีความจำเป็นในการขยายกำลังผลิตกระแสไฟฟ้าและมีความจำเป็นในการใช้พื้นที่ จึงต้องอยู่ในสภาวะจำยอมต่อการอพยพ ซึ่งคุณค่าของพื้นที่เดิมเมื่อเปรียบเทียบกับค่าทดแทนที่ได้รับย่อมไม่เหมาะสม และไม่คุ้มค่าต่อการอพยพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพ พื้นที่บ้านเมะหลวงในครั้งนี้พบว่า ผลกระทบทางสังคมที่ชุมชนบ้านเมะหลวงได้รับเกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินโครงการอพยพพื้นที่ โดยไม่มีการเตรียมการหรือให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังกล่าว ดังนี้

ควรมีการศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมก่อนดำเนินโครงการซึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นลักษณะเด่นและส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและองค์กรลดความเป็นปัจเจกบุคคล และควรมีการศึกษาถึงกระบวนการที่มีต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดคิดไว้ก่อน เพื่อเป็นข้อมูลในการแนะนำและปรับปรุงโครงการ เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทำให้ได้รับรู้และเรียนรู้ถึงวิธีการให้ความช่วยเหลือ แนวทางในการปรับตัว ทำความเข้าใจชุมชนมองถึงชีวิตและกระบวนการความสัมพันธ์ของชุมชนให้ความสนใจว่าคนในชุมชนกินอยู่อาศัยเป็นอย่างไร และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของคนในชุมชน คุณค่า ความหมายของสาธารณประโยชน์ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปรากฏการณ์ที่เป็นวัตถุ ซึ่งมีความสำคัญและมีความจำเป็น สำหรับชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนจะเกิดความเชื่อมั่นในหน่วยงานและยอมรับการตัดสินใจของหน่วยงานมากขึ้น เพราะชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาการปรับตัวของชุมชนเนื่องจากการอพยพในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อประเมินผลการปรับตัว เพราะคนในชุมชนเท่านั้นที่จะมองเห็นการปรับตัวของชุมชนได้ดีกว่าคนภายนอกชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงนักวิจัยด้วย และการที่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ จะเป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้รับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับตัวระหว่างชุมชนที่ได้รับผลกระทบและผู้รับผิดชอบโครงการเป็นการส่งผลให้การดำเนินโครงการไม่เกิดข้อขัดแย้งกับชุมชน และชุมชนไม่ได้รับผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม หรือถึงแม้ว่าชุมชนจะได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าก็จะสามารถแก้ไขร่วมกัน ได้ระหว่างคนในชุมชนกับผู้รับผิดชอบโครงการ เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของคนในชุมชนมองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่รับผิดชอบโครงการ